

26 / PODZIM 2018

ČTVRTLETNÍK PRO ROZVOJ
ČESKÉ FILANTROPIE

UMĚNÍ DAROVAT

THE ART
OF GIVING

A CO TŘEBA DIVADLO?
JAK ČEŠI SKLÁDALI
ZKOUŠKY Z MECENÁŠTVÍ

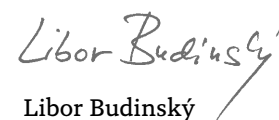
↓ EDITORIAL

Vážení a milí čtenáři,
letošní podzim se bude v jednom podstatném rysu významně lišit od těch minulých i budoucích. Na konci října totiž oslavíme sté výročí založení republiky, památný den, který znovu poslal český národ na samostatnou cestu dějinami. Jen málokdo si dnes dovede představit, s jakými pocity naši předci tuto událost prožívali. Při příležitosti tohoto kulatého výročí jsme se rozhodli i naše vydání zahalit do historického hávu a podívat se na kořeny, z nichž vyrůstá naše současná filantropie. Moderní české mecenášství totiž o dalších sto let vznik republiky předcházelo, neboť za jeho symbolické zrození je možné pokládat založení Národního muzea vlastenecky orientovanou šlechtou v roce 1818.

Milníkům českého mecenášství věnujeme naše téma, v rozhovoru s Tomášem Czerninem si připomeneme historickou i současnou úlohu šlechty, zatímco s Mathildou Nostitzovou si popovídáme hlavně o její práci pro nevidomé. A v naší reportáži zamíříme do západočeských Lužan, kde strávil téměř půlstoletí (a prvních deset let na vozíku) největší český mecenáš Josef Hlávka. Tam také založil svou nadaci, do níž vložil v přepočtu na dnešní peníze neuvěřitelné dvě miliardy korun a která poněkud překvapivě přežila – byť v notně okleštěné podobě – nacistickou okupaci i čtyřicet let komunistické totality. Ale nedíváme se pouze do minulosti – historizující články vyváží vizionářská úvaha Jiřího Barty o tom, jak bude filantropie vypadat v roce 2036.

A protože se domníváme, že se současná filantropie v české společnosti již znovu pevně etablovala, rozhodli jsme se změnit náš podtitul z „Čtvrtletníku pro obnovu české filantropie“ na „Čtvrtletník pro rozvoj české filantropie“. Tak šťastně vykročme do té další stovky! Třetí pro filantropii, druhé pro republiku.

Přejeme vám inspirativní čtení a spoustu pozitivní energie,

Libor Budinský
šéfredaktor

Jiří Barta
ředitel Nadace Via

SBÍRKA NA VARHANY

Od dostavby chrámu svatého Víta v roce 1929 chyběly v katedrále plnohodnotné varhany. Až před pár lety začala **celonárodní sbírka**. Schwarzenbergové dali tři miliony, Sazka pět, ČEZ deset milionů a Škoda Auto pět milionů. Další impulz přinesl benefiční koncert v katedrále moderovaný Markem Ebenem a živě přenášený Českou televizí, který vyvolal doslova dárcovské šílenství. Celkem už Češi na nové varhany vybrali 60 milionů korun.

„Znáte jednotlivce, skupiny či menší firmy, které nezištně pomáhají ve svém okolí, a vytvářejí tak dobrá sousedství? Nominujte je na **Cenu Via Bona!** Nadace Via chce tímto oceněním vyzdvihnout inspirativní příběhy dárcovství a dobročinnosti a poděkovat všem, kteří nezištně věnují svůj čas, energii, peníze či zkušenosti pro dobrou věc. Nominovat můžete do poloviny prosince na stránkách www.nadacevia.cz/viabona.“

Snová kariéra Tomáše Rosického je u konce. Poslední zápas velké hvězdy českého fotbalu, který se uskutečnil na Letné, pobavil nejen diváky, ale vynesl také více než milion korun pro tři neziskové organizace, které si vybral sám Rosický. Nejvíce, zhruba 650 tisíc, obdržela Klinika dětské hematologie a onkologie Fakultní nemocnice v Motole.

Laskavost prodlužuje život. Činí nás šťastnějšími a vytváří kvalitnější mezilidské vztahy. Je dobrá pro naše zdraví a hlavně, je tak nakažlivá. Nadace Karla Janečka ocení v neděli 14. října ve Stavovském divadle **12 laskavců, kteří dělají dobré skutky** pro své okolí a motivují tím ostatní. O měsíc později, 13. listopadu, se bude konat Světový den laskavosti. Do happeningu #jsendlaskavec se mohou přihlásit celé třídy, kroužky nebo kamarádi ve věku od 6 do 18 let. Stačí sestavit tým, vybrat si laskavý čin a zaregistrovat se na webu www.jsendlaskavec.cz. #jsendlaskavec 2018

2

Nadační fond Avast vyhlásil otevřenou výzvu v rámci 5. ročníku programu **„Spolu až do konce“** zaměřeného na paliativní péči. Cílem je podpořit vznik center excelence na půdě nemocnic i hospiců a šíření dobré praxe v tomto v České republice donedávna opomíjeném odvětví. Prostřednictvím programu bylo již rozděleno 100 milionů korun na celou řadu aktivit.

Česká společnost Zoner Software působí na trhu již dvacet let a deset let se věnuje digitální fotografii. Její program Zoner Photo Studio se propracoval mezi deset nejlepších fotoeditorů na světě. A nyní je díky projektu TechSoup k dispozici zdarma pro všechny neziskové organizace nejenom u nás, ale rovnou ve čtyřiceti čtyřech zemích světa. Nemusíte darovat jenom peníze, někdy stačí dát „jenom“ to, v čem jste nejlepší.

O velkých darech se hodně mluví, ale **pomáhat mohou i malé částky**. Stačí nakupovat a platit služby přes portál Givt.cz, který posílá 50 procent (a někdy i více) z provize za běžné nákupy v internetových obchodech na účet vámi zvolené neziskové organizace. Nikdo už si nemusí vyčítat nakupování, když přitom dělá dobré skutky.

3

REKORDNÍ DÁRCOVSTVÍ AMERIČANŮ ZA ROK 2017 DOKAZUJE, ŽE I V ROZBOUŘENÝCH ČASECH SE MŮŽEME SPOLEHNOUT NA NAŠE FILANTROPICKÉ ZÁVAZKY.

Aggie Sweeneyová, předsedkyně Giving USA Foundation ke skutečnosti, že Američané překonali rekord a darovali na dobročinné účely 410 miliard dolarů, což je více než osm bilionů korun.

Zdroje: Reportér, FN Motol, USA today, www.nadacevia.cz, www.nadacnifond.avast.cz

Z PANELÁKU NA ZÁMEK

TEXT: NAĎA STRAKOVÁ, FOTO: ARCHIV TOMÁŠE CZERNINA

Před listopadem chtěl emigrovat za dědečkem do Rakouska, ale pak uvěřil, že komunismus jednou padne a on se bude moci vrátit do rodinného sídla. A tak se i stalo. S Tomášem Czerninem o roli české šlechty a potřebě pomáhat.

Role šlechty v dobách minulých zahrnovala i dobročinnost, zejména poté, co po osvěcenských reformách církev zchudla. Angažoval se nějakým způsobem váš rod?

Církev je v charitativní oblasti stále důležitá. Nicméně historicky se šlechta vždycky musela postarat o své poddané. Byl to její úkol, stejně jako úkolem poddaných bylo pro ni něco odpracovat. Ten mravní apel péče o „své lidi“ zůstával i po zrušení nevolnictví a poddanství. V Dymokurech se dodnes vypráví o mojí prababičce, jak byla laskavá. Kdykoli někdo ve vesnici něco potřeboval, třeba když někomu ulítla střecha nebo vyhořel, prababička mu pomohla. Pradědeček byl vztekoun, toho se lidi báli, ale babička byla dobrotivá.

Se založením republiky byly zrušeny šlechtické tituly i jiné šlechtické výsady, proběhla pozemková reforma. Ovlivnilo to šlechtu v jejích dobročinných aktivitách?

Byla to pro šlechtu velice těžká doba. Tehdy se prakticky stáhla z veřejného života. Můj pradědeček přišel o dvě třetiny hospodářství a bylo pro něj velmi těžké se ekonomicky udržet. V takové situaci je přirozené, že dobročinné aktivity poněkud utlumíte. Když stát sebral šlechtě, ale i církvi velkou část majetku, trochu se pozapomnělo na to, že by měl také převzít i část charitativní práce.

O veškerý majetek pak šlechta přišla po roce 1948. Mohla se vůbec nějak angažovat během komunismu?

Po komunistickém puči se šlechta stala otloukánkem, nepřítelem společnosti a státu. Mnozí emigrovali, zbylo nás tu jen pár. Jsme vlastně všichni trochu příbuzní. Věděli jsme o sobě, navštěvovali jsme se, prázdniny jsme trávili spolu. Ale jakékoli společenské angažování nebylo možné. Ani k tomu nebyly žádné prostředky, majetky byly zabaveny, většina směla pracovat jen ve špatně placených profesích. To však paradoxně vedlo k tomu, že mnozí pracovali ve zdravotnictví či charitních organizacích. Třeba moje maminka je dobrá duše, a navíc byla zdravotní sestřička, takže se i mimo práci v nemocnici často starala o staré lidi či pomáhala s dětmi. Teta pracovala v pečovatelské službě. Táta jezdil se sanitkou.

Jak vlastně dnes šlechta vnímá vznik republiky v roce 1918?

My se o tom doma moc nebavíme. To, že byly zrušeny šlechtické tituly, jistě pro nikoho nebyla žádná tragédie. Šlechta ale pochopitelně nemohla sdílet to nadšení, které společnost ovládlo. Ostatně ta radost netrvala dlouho, pouze dvacet let. A po další válce následovalo padesát let totality. Podle mého už nemá cenu se v tom nimrat. Je to tak, jak to je.

Tomáš Czernin je občansky i politicky velmi aktivní. V obci Dymokury je místostarostou, současně je senátorem a místopředsedou politické strany.

Co je tedy důležité?

Důležité je, že Česká republika je členem NATO a Evropské unie, což nám prospívá, protože jsme malá země a sami se před nikým neubráníme. Jsem vděčný za to, že nyní můžu s celou rodinou volně cestovat a navštěvovat příbuzné, které mám po celé Evropě. Pamatuji si dobu, kdy to tak nebylo a já nemohl navštívit ani dědu v Rakousku. Viděl jsem ho v sedmi letech a pak až v patnácti. Byl to pro mě tehdy šok, protože v těch sedmi to byl velký, statný muž a v těch patnácti křehký stařík, který už nemohl ani chodit.

Jak se vám jako šlechticovi žilo za komunismu?

My jsme vždy žili úplně normálně a dodnes mi není úplně příjemné, když se mnou někdo mluví jako s exotem. Za to, s jakým jménem jsme se narodili, nikdo z nás nemůže. Že mě občas někdo považuje za něco zvláštního, jsem si uvědomil na výletě v první třídě. Jeli jsme tehdy na zámek Kynžvart. Paní učitelka nejspíš řekla průvodci, že jsem tam já. A ten průvodce mě posadil do jednoho křesílka a všem dětem řekl, že takhle tady „tihleti“ sedávali. Já pořádně netušil kdo „tihleti“. Přišlo mi to trochu divné, tak jsem se na to doma zeptal táty. Bydleli

jsme tehdy ve dvoupokojovém bytě v paneláku. Mně všechno přišlo normální. A když jsem jel v roce 1968 na prázdniny k dědečkově tetě, která žila v Rakousku na zámku, nepřišlo mi nijak zvláštní jet z toho panelákového bytu rovnou na zámek.

Režim Vás tedy nijak nešíkanoval?

Jako dítě a ani jako mladý člověk jsem to nijak zvlášť nepociťoval. Hlavně díky mamince jsme byli vychovávaní nábožensky a chodili jsme do kostela, ale nikdy nás ani za to nešíkanovali. Oni asi věděli, že nás v tom nezmění, tak nechtěli mrhat energií. O to více ale šikanovali ty, u kterých se domnívali, že je mohou změnit. Například mého tatínka. Tomu řekli, že by měl napravit hříchy svých předků, a dali mu na vybranou: buď se vyučit horníkem, nebo zedníkem. Já jsem se ale bez problémů dostal na stavební průmyslovku.

Nechtěl jste pryč?

Rodiče jsem často trápil tím, že emigruju do Rakouska za dědečkem. Když pak dědeček umřel, tak jsem si uvědomil, že prožil smutný život, protože stále jen

Ještě v dobách komunismu, kdy jeho rodina žila v paneláku, začal Tomáš Czernin věřit, že se jednoho dne do Dymokur vrátí.

6

o něco přicházel. O majetek, o vlast, o rodinu. Začal jsem věřit, že komunismus jednou padne a u mě to bude obráceně. Uvědomil jsem si, že patřím do Dymokur, a začal jsem věřit, že se tam vrátím. Tím jsem rodiče zase trochu trápil, na tu dobu to totiž byly dost nebezpečné nápady. Ale opravdu se to obrátilo. A já jsem vlastně šťastný člověk, neboť se mi splnilo, co jsem si vysnil. A díky tomu, že se mi vše splnilo, jsem si uvědomil, že mám také povinnost vůči společnosti. A proto jsem se zapojil do charity.

Jaké to bylo, převzít zchátralý majetek a začít ho postupně opravovat a podnikat?

Bylo to velmi dobrodružné. Základem našeho majetku jsou lesy, pole, rybníky. Lesy byly v celkem dobrém stavu.

Rybníky potřebovaly řadu oprav, ale naštěstí začaly brzy vynášet. V zemědělství to bylo komplikovanější, jelikož pole byla v držení družstev, a s těmi se jednalo velmi těžce. Budovy byly v příšerném stavu. Navíc ne každý nám navrácení majetku přál. Třeba v noci před předáním čističky na obilí někdo rozstříhal kabely na metrové kusy. Prostě chtěl škodit.

Jak vás přijali místní?

Zpočátku panovala mírná nedůvěra. Lidé nevěděli, co od nás čekat. Tatínek si nikoho v Dymokurech nepamatoval, protože tam vlastně skoro nežil. Ale postupně se to napravilo. Přijali nás a já se cítím jako jeden z nich.

Řád maltézských rytířů pomáhá potřebným už 900 let. Kdy jste se stal jeho členem?

V roce 1989 jsem jel s maminkou na svatořečení do Říma. Tehdy mi někdo z řádu

VLASTENECTVÍ JE PRO MNE ODPOVĚDNOST. ODPOVĚDNOST ZA LIDI A ZEMI, V NÍŽ ŽIJÍ, KTERÁ MĚ ŽIVÍ A SNAD BUDE ŽIVIT I MÉ DĚTI.

předal léky, které jsem pašoval do Československa. Oba dědečkové byli členy. Já jsem vstoupil v první vlně, když řád obnovoval svoji činnost, a bral jsem to spíš jako tradici. V té době jsem nepřemýšlel, do jaké konkrétní činnosti se zapojím. Ale roku 2003 mě oslovili, zda bych nejel do Lurd. A v roce 2009 jsme zřídili nadační fond Lourdes, který pořádání této pouti převzal. Každý rok tedy doprovázíme „naše pány nemocné“, jak řád trpící lidi tradičně nazývá, do Lurd. Na první pouti nás bylo šestnáct, dnes si na cestu pronajímáme celé letadlo.

Co Vám práce pro nadační fond dává?

Spíše, co mi dávají Lurdy. Je to opravdu místo se silným nábojem pozitivní energie. Samozřejmě že zdaleka ne každý prožije zázračné uzdravení, ale lidé se vracejí s nadějí a posílení ve vědomí, že jejich život má smysl i s handicapem, který mají. Já to prožívám s nimi a cítím, že i mně dělá dobře čtyři dny v roce prožít úplně jinak než ten zbytek.

Měla by evropská šlechta v dnešním globalizovaném světě plném různých výzev od přírodních katastrof až po tristní stav oceánů hrát nějakou kolektivnější roli?

Globálně se angažuje skoro každý. Já nejsem pouze členem Řádu maltézských rytířů. Jsem také členem Rotary klubu, který se angažuje ve vymýcení dětské obrny. Obrna se svého času vyskytovala už jen v několika zemích, ale v současnosti hrozí, že se znovu rozšíří. Myslím, že nás většinu spojuje to, že pokud máme dostatek, měli bychom umět pomáhat potřebným.

Co se vám vybaví, když se řekne vlastenectví, češství, Česká republika?

Jsou to tři logicky svázané kategorie. Vlastenectví je pro mne odpovědnost. Odpovědnost za lidi a zemi, v níž žiji, která mě živí a snad bude živit i mé děti. Češství je vlastenectví Čechů, hrdost na své dějiny, kulturu, jazyk. A Česká republika je nástroj, který nám svými pravidly umožňuje tuto odpovědnost za zemi a lidi uvádět v život. Ale bohužel vše se dá pokřivit a zneužít. Nepochopené, pokřivené vlastenectví může být agresivním nacionalismem, malicherné češství základem pro rasismus a xenofobii a i republika se může stát nástrojem totality. Proto je součástí vlastenecké odpovědnosti potřeba předcházet zneužívání těchto velkých, pozitivních hodnot.

7

TOMÁŠ CZERNIN (1962), celým jménem Tomáš Zachariáš Josef Maria Děpolt Rudolf Kazimír Hostislav hrabě Czernin, je příslušník vinořské větve rodu Czerninů. V roce 1981 ukončil střední průmyslovou školu v Karlových Varech, poté vystudoval stavební fakultu ČVUT v Plzni. V roce 1990 se oženil a odešel za ženou do Vídně. V roce 1992 se vrátil zpět, aby pomohl otci spravovat navrácený zámek Dymokury a přilehlé pozemky. Je místostarostou obce Dymokury, senátorem a místopředsedou TOP 09.

CHARITATIVNÍ PRÁCE MI DÁVÁ SÍLU

TEXT: NAĎA STRAKOVÁ, FOTO: ARCHIV MATHILDY NOSTITZOVÉ

S Mathildou Nostitzovou o tom, co ji přivedlo k dobročinnosti, proč si vybrala právě zrakově postižené a co všechno její Nadační fond Mathilda zajišťuje.

Co Vás přivedlo k charitě?

Když jsem se po 41 letech vrátila do Československa, setkala jsem se se spoustou lidí, kteří pomáhali nevidomým. Řekla jsem si, že bych mohla dělat nějakou užitečnou práci. Můj manžel byl tehdy ještě italský velvyslanec v Norsku a pak v Ománu, a tak jsem zprostředkovala setkání s norskou školou vodicích psů, od níž získali čeští cvičitelé spoustu informací a cenných rad.

Proč jste si vybrala právě péči o nevidomé?

Byla to jednoduchá volba. Od mládí jsem věděla, že moje maminka i babička chodily číst do nemocnice nevidomým. A také můj otec měl vážné problémy se zrakem. Byla jsem si vědoma, že tito lidé čelí velkým problémům a potřebují pomoc.

MATHILDA NOSTITZOVÁ (1936) pochází z tradičního českého šlechtického rodu Nosticů. V červnu roku 1948 její rodina odešla do Německa. Od osmnácti let pracovala v hoteliérství, poté v médiích. Do Československa se mohla vrátit až po pádu komunismu. Založila zde Nadační fond Mathilda, který se snaží o zlepšení kvality života nevidomých lidí. Žije se svým italským manželem část roku v Itálii, část roku v České republice. V roce 2007 obdržela Cenu Via Bona, v roce 2009 ocenění Významná česká žena.

Jakým konkrétním činností se Váš fond věnuje?

Je toho hodně. Vychováváme a cvičíme vodicí psy, máme svůj vlastní chov, pořádáme pro nevidomé rekondiční pobyty, kde si vzájemně mezi sebou vyměňují zkušenosti a zdokonalují se. Vydáváme zvukový časopis. Máme digitální knihovnu, kde je více jak dvacet tisíc titulů. Pořádáme koncerty, na kterých nevidomí sólisté dostávají šanci si zahrát s velkým orchestrem. Pomáháme Tyfloservisu, kterému přispíváme na nákup automobilů, aby jeho instruktoři mohli jezdit za klienty i do vzdálených oblastí. A také finančně podporujeme vznik cvičných kuchyní, kde se nevidomí učí, jak bezpečně vařit. To stojí spoustu peněz, proto vítáme každou pomoc. Stačí kouknout na naše stránky www.mathilda.cz, tam se každý dočte o způsobech, jak nás může podpořit.

8

JE PRO MNE VELKÝM ZADOSTIUCHNĚNÍM VIDĚT, JAK VELKOU RADOST MÁ NEVIDOMÝ, KDYŽ OD NÁS DOSTANE VODICÍHO PSA.

Už její babička a maminka chodily do nemocnic číst nevidomým. Nadační fond Mathilda se snaží o zlepšení kvality života zrakově postižených.

Kde podle Vás nejvíce chybí pomoc státu?

Stát se snaží pomáhat a poskytuje různé granty. Jejich velkou nevýhodou je ovšem jejich každoroční sepisování. Nechápu, proč to nemůže být na delší dobu. Kolik lidí se musí této administrativě věnovat při podávání a pak také při vyúčtování. Místo toho by mohli udělat spoustu užitečnejší práce.

Co Vám práce v nadaci dává?

Práce pro zrakově postižené mi dává sílu. Vidím, že to, co dělám, má smysl a pomáhá spoustě lidí. Je pro mne velkým zadostiučiněním vidět, jak velkou radost má nevidomý, když od nás dostane vodicího psa.

9

MILNÍKY MODERNÍ ČESKÉ FILANTROPIE

TEXT: LIBOR BUDINSKÝ

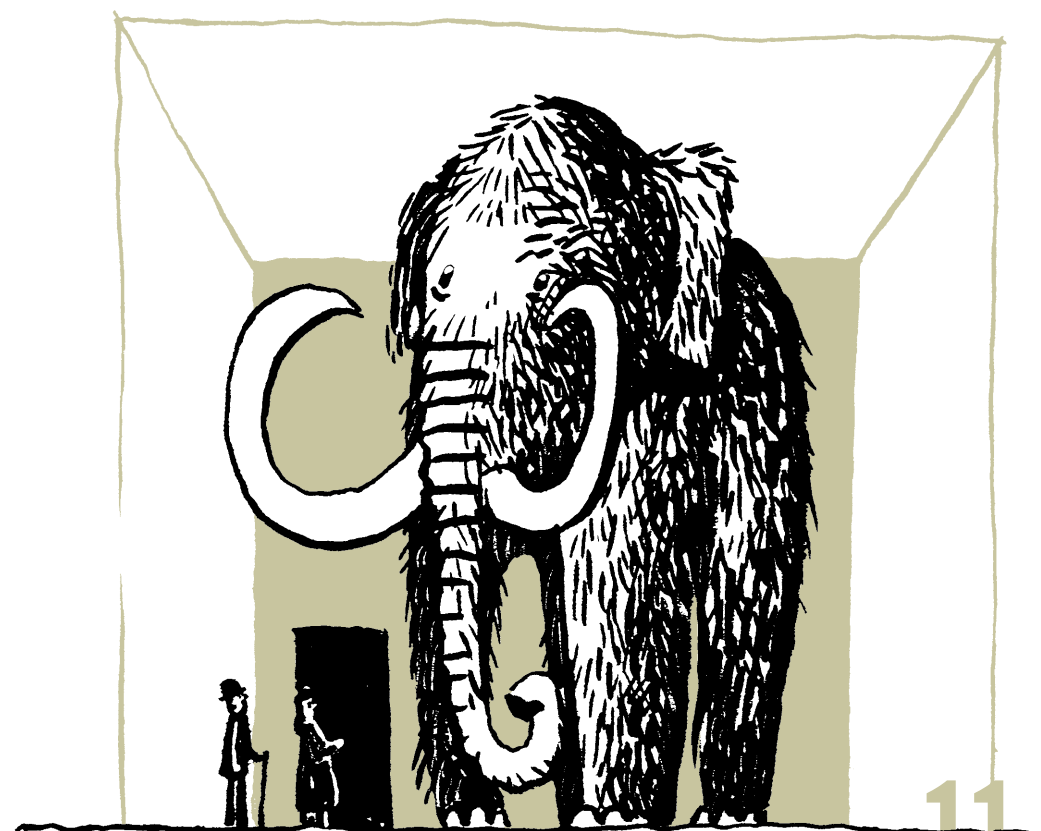
České národní obrození probíhající od konce 18. století vedlo ke zformování moderního českého národa, a vytvořilo tak základnu pro vznik moderní filantropie a občanské společnosti. Za její symbolické zrození je možné počítat založení Národního muzea. Její konec pak přichází se smrtí prvního československého prezidenta T. G. Masaryka v roce 1937.

10

Na podzim si připomínáme významné výročí. Dne 28. října uplyne 100 let od chvíle, kdy se v troskách hroučící se Rakousko-uherské monarchie zrodila samostatná Československá republika. Historie moderní filantropie v Českých zemích je ovšem mnohem delší, neboť k velkému rozvoji a proměně mecenášství dochází již ve druhé polovině 19. století, a to v souvislosti s výraznými společenskými změnami, kterými Evropa procházela. Do té doby se tradiční společnost založená na komunitní soudržnosti spoléhala především na lokální dárce či patrony v podobě šlechty a církve. Jenže v průběhu 19. století začalo docházet k výrazným společenským změnám spojeným s přesunem obyvatel do rozvíjejících se měst. Přitom výrazně sílily vlastenecké aktivity, které postupně vedly k většímu posilování národního cítění. Za dva klíčové okamžiky, které rámuji zrození české filantropie, můžeme považovat roky 1818 a 1881. Tedy roky, kdy vzniklo Národní muzeum a Národní divadlo.

Kdo založí muzeum

Nejvýznamnějším počinem rané fáze moderní české filantropie bylo založení Národního muzea (tehdy Vlasteneckého muzea), dnes již klíčové instituce, o jejíž vznik se v roce 1818 zasloužila vlastencky orientovaná česká šlechta. Faktickým zakladatelem muzea byl významný evropský paleontolog hrabě Kašpar Maria ze Šternberka. A po jeho boku stáli další členové významných šlechtických rodů – Nosticové či Kolowratové. Druhý letopočet je spojený s výstavbou Národního divadla, která dokumentuje vzestup národní emancipace, jež se projevila právě v celospolečenské sbírce na první i druhou výstavbu národního kulturního „svatostánku“ (zvláště po požáru se v národní sbírce vybral milion zlatých). V tomto období dochází k výrazné proměně mecenášských aktivit, kdy historický význam šlechty postupně vytlačuje rodící se elita podnikatelů a průmyslových magnátů, zatímco tradiční úlohu církve přebírají nejrůznější spolky, obce a občanské iniciativy.

11

Muž v obnošené vestě

Pro rozvoj českého mecenášství byla důležitá světová inspirace, zejména ze Spojených států, které jsou považovány za kolébkou moderní filantropie. Zatímco Evropa vytvářela základy pro vznik sociálně laděných států, Amerika se vydala jinou cestou, roli státu výrazně snížila (garant právního řádu a bezpečí) a poskytla maximální svobodu (a odpovědnost) jednotlivcům, čímž současně vznikala poměrně velká potřeba privátní filantropie. Za jejího zakladatele je možné považovat Johna Rockefellera, který stál za vznikem profesionálně řízených nadací. A také Andrewa Carnegieho, díky němuž v Americe vzniklo několik tisíc knihoven a pár univerzit. Carnegie byl mimořádně inspirativní osobností a svým apelem k bohatým,

aby žili skromně a nadbytečné peníze využili pro dobročinné účely, ovlivnil myšlení mnoha generací. Oba dva – jak Rockefeller, tak i Carnegie – vzešli z velmi chudých poměrů a jejich životní úspěch byl klasickým příběhem amerického snu. Jeho českou obdobou je například příběh Josefa Hlávky, jehož životnímu příběhu a filantropickým aktivitám se věnujeme v následujícím článku. I ten vydělal své bohatství během několika let díky svým schopnostem, v osobním životě však zůstal mimořádně skromný, až šetrný (ostatně jeho literární portrét od spisovatelky Valji Stýblové dostal název Mecenáš v obnošené vestě). Nicméně jím iniciované založení a financování České akademie (1890) je dalším významným milníkem.

PRO ROZVOJ ČESKÉHO MECENÁŠSTVÍ BYLA DŮLEŽITÁ SVĚTOVÁ INSPIRACE, ZEJMÉNA ZE SPOJENÝCH STÁTŮ, KTERÉ JSOU POVAŽOVÁNY ZA KOLÉBKU MODERNÍ FILANTROPIE.

Lékař bez prstů

Jak se vyvíjely české filantropické aktivity na přelomu 19. a 20. století, zajímavě ilustrují dva odlišné příběhy. Tím prvním je příběh úspěšné podnikatelské rodiny Bartoňů z Dobenína, která stihla ještě na sklonku monarchie povýšení do šlechtického stavu (1912), ale jejíž moderní vize již plně patřily 20. století. Bartoňové zbohatli na textilním průmyslu, z něhož se vypracovali mezi nejvlivnější ekonomické subjekty východních Čech a do velké míry ovlivňovali vývoj Náchodska a Nového Města nad Metují. Tam si také koupili zámek, který nechali moderně přestavět architektky Jurkovičem a Janákem. V celém kraji podporovali nejrůznější filantropické aktivity, vytvořili zde nadaci pro zchudlé řemeslníky a studenty, podíleli se na provozu starobince, domu sociální péče, Sokola či dětské ozdravovny.

Druhý příběh ilustruje osobní angažovanost příslušníků střední třídy, kteří často díky svému životnímu entuziasmu a morálnímu étosu doby zakládali mimořádně důležité projekty, z nichž mnohé fungují i dnes. Takový je i příběh Rudolfa Jedličky, mimořádně nadaného lékaře a schopného chirurga, který stojí za založením dnes již proslulého Jedličkova ústavu. Jedlička byl zakladatelem

české rentgenologie, bohužel v té době ještě lékaři neznali nebezpečí paprsků a mladý lékař moderní přístroj často kalibroval na své vlastní ruce, kvůli čemuž krátce po třicítce postupně přišel o všechny prsty levé ruky (s výjimkou palce). I to byl jeden z motivů, aby přijal funkci předsedy Spolku pro léčbu a výchovu rachitiků a mrzáků, jehož cílem bylo vybudování speciálního ústavu pro postižené děti. Jedlička sehnal půjčku na koupi domu a postupně získával další dotace, přičemž dlouho byl hlavním dárce on sám.

Realita první republiky

V době první republiky došlo k další proměně elit, současně mnoho sociálních funkcí převzal mladý stát (velký důraz kladl na vzdělání, třeba v roce 1919 bylo uzákoněno, že v každé obci musí být zřízena knihovna). Přestože se dnes na dobu první republiky vzpomíná s nostalgií, realita nebyla zdaleka tak růžová. Už samotný vznik Československa byl poznamenán složitou hospodářskou situací – nedostatek potravin způsobil značný nárůst cen a životní úroveň se proti posledním mírovým rokům katastrofálně propadla – mzda klesla oproti roku 1913 na polovinu, ale jídlo bylo třikrát dražší. K mírné stabilizaci došlo až roku 1921, ale v letech 1924 a 1925, které jsou považovány za počátek zlaté éry, došlo k dalšímu zdražování potravin a masovým demonstracím. Poté se již situace zlepšovala, ale tento trend byl bohužel zastaven světovou krizí, po níž

došlo také k raketovému pádu české ekonomiky. V roce 1933 činil pokles výroby – počítáno k roku 1929 – neslučitelných 60 %, přičemž zhruba třetina obyvatel byla bez finančních prostředků. Historik Oldřich Tůma upozorňuje, že po první světové válce pochopitelně narostl počet neziskových organizací, které byly zaměřené na sociální problémy, jež vyvstaly v důsledku války, tedy na podporu invalidů, sirotků a vdov. Dalším důležitým cílem, kterému se nestátní organizace a nadace věnovaly, byla péče o mládež a její volný čas. Z celkových nákladů vynaložených na sociální péči představovala podle Tůmy dobrovolná a soukromá sociální péče 26 %.

Bankéř z Přestic

Podle historika Jiřího Pokorného se cíle filantropů a mecenášů v průběhu první republiky výrazně proměnily, klesalo zaměření na chudé, které přebíral stát, zatímco mecenáši se více soustředili na podporu vědy a umění. „Stát z podstaty podporuje všechny, nemůže nic eliminovat, zatímco mecenáš si logicky nějakým způsobem vybírá. Ať už geograficky, což dělali například Dobenínové, nebo se zaměří na vybranou oblast,“ vysvětluje Jiří Pokorný s tím, že právě z tohoto důvodu sehrál v období ekonomické krize klíčovou roli stát a jeho sociální politika. A současně připomíná, že v době první republiky se jen těžce hledá filantropická osobnost kalibru Josefa Hlávky. Naopak významnou roli začaly hrát finanční ústavy, které přispívaly v mnoha sektorech poměrně velkými částkami. Proměnu prvorepublikového mecenášství oproti druhé polovině 19. století ilustruje příběh Jaroslava Preisse, vlivného ředitele Živnobanky a opakovaného aspiranta na funkci ministra financí (zajímavostí je skutečnost, že se stejně jako Josef Hlávka narodil v Přesticích – jen o 39 let později). Preiss financoval celou řadu aktivit, které byly většinou spojeny s uměním či muzejními

STÁT Z PODSTATY PODPORUJE VŠECHNY, NEMŮŽE NIC ELIMINOVAT, ZATÍMCO MECENÁŠ SI LOGICKY NĚJAKÝM ZPŮSOBEM VYBÍRÁ.

Jiří Pokorný, historik

sbírkami: podílel se na výstavbě Mánesa či Národního technického muzea, přispíval na činnost Moderní galerie a sám také sbíral obrazy. Jeho kolekce měla mimořádnou cenu, bohužel byla po válce z velké části rozkradena. Preiss pomáhal také svým přátelům a po atentátu na ministra financí Aloise Rašína finančně podporoval jeho rodinu.

Peníze pro prezidenta

Současně byl Preiss také „osobním bankéřem“ prezidenta Masaryka, což znamenalo, že když prezident potřeboval peníze na výdaje mimo stanovený rozpočet Hradu, Preiss je jednoduše sehnal. Třeba když jel Masaryk v roce 1921 po nemoci na italský ostrov Capri, peníze na jeho cestu v rozpočtu chyběly. Nešlo o malou částku, ale o rovné dva miliony korun. A tak prezidentův kancléř Přemysl Šámal navštívil Preisse a peníze opatřil. Masaryk měl dále k dispozici osobní fond na své mecenášské aktivity, který mu opět plnili bankéři. A tak mohl dát Peroutkovi na vznik Přítomnosti půl milionu, Akademii práce věnoval milion a dalšími dary přispěl na vydávání týdeníků Čin či Tribuna. Z dnešního pohledu to jistě nebylo úplně transparentní, nicméně Masarykova morální autorita byla v té době nezpochybnitelná, což potvrdily i volby v roce 1934, v nichž získal 73 % hlasů.

Masarykova smrt v roce 1937 symbolicky uzavřela nejen dobu první republiky, ale přinesla také soumrak moderní české filantropie, neboť v následující dekádě se rychle za sebou vystřídaly dva totalitní režimy. A druhý z nich během dlouhých čtyřiceti let z naší společenské paměti téměř vymazal po generace zakotvené morální principy občanské odpovědnosti, solidarity a dárcovství. A přestože od jeho konce v roce 1989 uběhlo již téměř třicet let, neblahé dědictví komunistické pseudo-morálky a občanské apatie se dodnes nepodařilo zcela vymazat.

FILANTROPIE 2036

TEXT: JIŘÍ BÁRTA, FOTO: ARCHIV JIŘÍHO BÁRTY

Předvídat budoucnost je trochu marnost. Vždy totiž přinese něco, co nikdo nečekal. Přesto současnost naznačuje možné cesty a nakouknout jejich směrem je lákavé.

Předvídat budoucnost je ošemetné. A lákavé zároveň. O budoucnosti můžeme buď hodně přemýšlet, nebo o ní můžeme jen tak snít. Já volím snění. Aby se mi lépe snilo, беру do ruky pomyslnou křišťálovou kouli a s její pomocí se dívám do budoucnosti vzdálené 18 let. Píše se rok 2036 a na poli filantropie se odehrávají zajímavé děje. Docela zřetelně vidím kolik, na co a jak budeme dávat...

Kolik budeme dávat?

Rok 2036 je z pohledu štědrosti a filantropie rokem rekordním. Dlouhodobý trend je jasný a rok 2036 jenom potvrdil to, co bylo už dlouho na spadnutí a čemu by v roce 2018 věřil jen málokdo – roční součet darů lidí a firem je už prokazatelně vyšší než součet darů a dotací poskytnutých na obecně prospěšné účely veřejnými rozpočty. Z celkového koláče „darů“ darovali lidé a firmy 53 % a veřejné rozpočty 47 %. Stát, kraje a obce jsou stále největším dárce, na druhém místě jsou dary lidí a až třetí místo patří firemnímu dárcovství. Dobře viditelný je i nový trend – významná část darů lidí se neděje za jejich života, ale prostřednictvím trustů a závětí, v nichž jejich zřizovatelé mysleli na dobročinnost. Z jednoho ohledu je však filantropie a štědrost stejná již přes 100 let. Relativně nejštědřejšími nejsou ti nejbohatší z nás, ale naopak ti s nízkými či středními příjmy.

Na co budeme dávat?

I když minimálně od roku 2020 probíhá mnohovrstevná osvěta k filantropickým tématům – jak darovat efektivně, jak dosáhnout systémové změny a jak prohloubit dopad filantropie –, nezdá se, že by vedla k zásadním změnám v našem filantropickém jednání. Jde o další aspekt filantropie, který se v čase proměňuje jen velmi nepatrně. Jako lidé jsme ovládaní emocemi více, než si připouštíme, a naše filantropie je toho věrným zrcadlem i v roce 2036. I když jsou na denním pořádku alarmující zprávy o zásadních proměnách našeho prostředí pro život, je překvapivě velká část dárců a darů stále zaměřená na emočně dobře srozumitelná témata: nemocné a opuštěné děti, trpící zvířata. Realitou roku 2036 je tak pokračování stavu, kdy jen menšina dárců vnímá své dárcovství jako strategickou filantropickou investici do budoucnosti.

Jak se budeme rozhodovat?

Již zhruba od roku 2027 vedle sebe žijí tři dobře odlišitelné přístupy k filantropickému rozhodování:

- tradicionalistický
- efektivně-racionalistický
- technologicko-individualistický

„Tradicionalisté“ argumentují, že filantropii coby „lásku k lidem“ není možné delegovat na žádný neosobní algoritmický mechanismus, a že stejně jako

každý odpovídáme za své vztahy, stejně tak se nemůžeme zbavit odpovědnosti za svá filantropická rozhodnutí. Proto jdou proti proudu a i nadále konají svá rozhodnutí a přijímají i to, že se tu a tam zmýlí a spálí. Většinou darují lokálně.

„Efektivní racionalisté“ naopak argumentují, že žádný člověk není schopen obsáhnout svými smysly celek světa, a že pokud chceme pro svět něco dobrého udělat, musíme tak konat promyšleně, bez emocí a zcela racionálně. Ti zcela věří globálním organizacím, které vyvinuly a na celosvětový trh úspěšně uvedly metodologie, jak vyhodnocovat a vybírat nejefektivnější příjemce pomoci. Efektivní racionalisté se tak vlastně nerozhodují o tom, komu a na co budou darovat, ale rozhodují se o tom, kterému filantropickému „agregátorovi“ budou věřit. Většinou darují globálně.

„Technologičtí individualisté“ na sebe nejsou tak přísní jako efektivní racionalisté a už dávno nerozumí tradicionalistům. Jednou za rok potvrdí své životní preference (práce, zábava, preferované značky, preferované vztahy, preferovaná filantropie atd.) „aplikaci“, které věří, a po celý rok budou v principu následovat její doporučení. A to i v oblasti filantropie. Darují globálně i lokálně.

STÁT, KRAJE A OBCE JSOU STÁLE NEJVĚTŠÍM DÁRCEM, NA DRUHÉM MÍSTĚ JSOU DARY LIDÍ A AŽ TŘETÍ MÍSTO PATŘÍ FIREMNÍMU DÁRCOVSTVÍ.

A co zůstane stejné i za 18 let?

Ti, kteří se budou zabývat filantropií v roce 2036, budou mít pocit – stejně jako my dnes –, že vše podstatné se děje právě teď a právě tady, a budou odstřiženi od svých kořenů podobně, jako jsme odstřiženi my. A až si někdo v roce 2036 všimne, že před pár tisíci lety filantropii promýšleli třeba už řečtí filozofové, bude překvapen stejně, jako jsme překvapeni my. Řečtí filozofové totiž považovali štědrost za ctnost, která patří neodmyslitelně k dobrému životu.

Pro Aristotela pak byla štědrost středem mezi marnotratností a lakomstvím. I proto mohl ve své Etice Nikomachově napsat: „Štědrý člověk nemůže snadno zbohatnouti, ježto není ani hravivý, ani neschrání majetku, ale rád rozdává a peněz si necení pro ně samy, nýbrž jako prostředku k dávání.“

A k tomu Aristoteles dodal: „Štědrý člověk však nebude dávat, komu nemá, ani kdy nemá, ani co jiného takového; nejednal by totiž již podle toho, co přísluší štědrosti, a kdyby na to majetek vynaložil, neměl by na to, na co vynakládati má. Neboť dle našeho tvrzení štědrý jest ten, kdo vydává podle míry jmění, a na to, na co má; ten pak, kdo v tom míru překročuje, jest marnotratný.“

P. S. Schová si někdo tento pohled do budoucna 18 let? A bude mít chuť napsat v roce 2036 text, ve kterém rozebere, v čem se autor těchto řádek hluboce mýlil, a v čem měl naopak pravdu?

JIŘÍ BÁRTA (1968) s Nadací Via spolupracuje od jejího vzniku v roce 1997, kdy se osamostatnila od pražské pobočky americké nadace The Foundation for a Civil Society. Od roku 2000 působí v pozici výkonného ředitele. Vystudoval systémové inženýrství na Stavební fakultě ČVUT, v polovině 90. let studoval dva roky v USA na Texas Tech University v Texasu a Carnegie Mellon University v Pittsburghu. Nadace Via už více než 20 let usiluje o rozvoj filantropie a komunitního života a podporuje aktivní lidi, kteří mění k lepšímu místo, kde žijí.

LUŽANSKÝ PENĚZOVOD

TEXT: LIBOR BUDINSKÝ, FOTO: HLÁVKOVA NADACE, ARCHIV LANGHANS PRAHA

Největším mecenášem českých dějin je bez jakýchkoli pochybností Josef Hlávka. Původem plebejec, ale duší aristokrat, nadaný architekt a muž železné vůle, jehož „Nadání“ mohlo patřit k těm největším v Evropě. Kdyby...

Krajinu zkrápí ustavičný déšť, nevydařená sobota není příliš stvořená k výletům. A tak se nikdo nemůže divit, že na nádvoří komorního zámku v Lužanech, který je na sklonku prázdnin otevřen veřejnosti, není ani noha. Více hostů přijde až odpoledne, kdy se ve zdejší kapli koná svatba. Zatím procházíme zámek samotní, jen v doprovodu paní správcové, a můžeme dokonale nasávat atmosféru výjimečného místa. Zde strávil desítky let největší mecenáš českého národa, stavitel a architekt Josef Hlávka. Prvních

deset let skoro slepý a na vozíku, o pár let později už jako významný iniciátor veřejného dění, poslanec a jedna z největších osobností sklonku monarchie. „Vlastně tu vidíte dokonale zachovaný byt z 19. století,“ upozorňuje paní správcová a vede nás ke stolu, kde úspěšný stavitel vypracoval slavné „Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových“, kterému se jako jediné nadaci moderních českých dějin podařilo udržet právní kontinuitu dlouhých 110 let, přestože země prošla obdobím nacistické i komunistické vlády. Vedle stolu s krásným výhledem do zahrady nás však zaujal jiný unikát, a sice zvláštní penězovod

Na zámku v Lužanech se v téměř nezměněné podobě dochovala většina pokojů, které před více než sto lety užíval slavný mecenáš.

Zámek v Lužanech zakoupil Josef Hlávka původně pro svou matku, ale když se v necelých čtyřiceti letech nervově zhroutil a ochrnul, odvezli ho příbuzní právě sem.

či mincovod vedoucí z prvního patra ke vchodu do zámku. Když Hlávka uviděl u svých dveří žebráka, hodil dovnitř minci, která během okamžiku sklouzla dolů. Přesto Hlávka ze svého přesvědčení nechtěl primárně řešit sociální problémy, snažil se pozvednout český národ prostřednictvím investic do vědy a vzdělání. A právě pro tyto účely vložil do svého Nadání veškerý svůj majetek – tehdy v závratné výši přes pět milionů korun, což ve velmi hrubém přepočtu na dnešní koruny činí přibližně dvě miliardy.

Šťěstí přeje připraveným

Kde k takovým penězům druhorozený syn úředníka ze sousedních Přestic přišel? Vydělal je, a to za pouhých deset let ve Vídni. Šťěstí přeje připraveným a Hlávka byl ve správný čas na správném místě. Po studiu techniky v Praze, architektury ve Vídni a několikaleté studijní cestě po Evropě se ocitl v hlavním městě monarchie ve chvíli, kdy se bouraly staré hradby a na jejich místě vznikala monumentální bulvár Ringstrasse. Mimořádně talentovaný Hlávka se ve třiceti letech stal nejprve ředitelem a krátce poté majitelem stavební firmy, se kterou během deseti let postavil více než 140 honosných domů a budov, včetně slavné Vídeňské státní opery (stavba vyšla téměř na milion zlatých). Zřejmě největší perlou v Hlávkově portfoliu je ovšem komplex Černovické univerzity, který

byl před sedmi lety zařazen na seznam památek světového dědictví UNESCO. Za bohatou odměnu, kterou získal za výstavbu Opery, zakoupil Hlávka panství a zámek v Lužanech, kde chtěl vybudovat sídlo pro svou matku. Ale osud rozhodl jinak. Hlávka pracoval na 200 % a spal jen čtyři hodiny denně. Po deseti letech pracovního vypětí zkolaboval, ochrnul a téměř oslepnul (v současné době se objevuje názor, že za jeho onemocnění mohla stát borelióza). S prací byl konec. Ani ne čtyřicetiletého Hlávku převezli do Lužan, kde se o něj starala jeho matka a manželka Marie.

Přečtěte si Shakespeara

Po deseti letech strávených na invalidním vozíku se Hlávka vyléčil. Ale z vozíku vstal jiný muž. Z velkopodnikatele se stal vlivný politik a mecenáš. Během následujících let založil Českou akademii věd a umění, inicioval vznik studentské koleje, nechal přeložit Shakespeara a podporoval desítky dalších projektů či jednotlivců. Už od samotných počátků nerozdával peníze nazdařbůh, ale podle dokonale promyšlené a racionální strategie. A přestože mu řada současníků vyčítala (mimo jiné třeba Jan Neruda), že se více nevěnuje sociálním otázkám, zaměřil se na rozvoj vzdělání českého

Kaple Panny Marie vznikla při přestavbě zámku Josefem Hlávkou v roce 1887. Pro její vysvěcení složil speciální mši Hlávkův přítel Antonín Dvořák.

národa, v němž viděl největší potenciál. Sám osobně třeba trpěl tím, že jako rozený Čech nedovedl spisovně psát, protože veškeré vzdělání – od základní školy až po univerzitu – absolvoval v německém jazyce. Proto kladl velký důraz na vzdělání v českém jazyce a na možnost vzdělání nadaných Čechů, kterým to neumožňovala sociální situace. Ale jak připomíná profesor Václav Pavlíček, který je dnes předsedou Hlávkovy Nadání, samozřejmě podporoval i velké množství praktických, dalo by se říci materiálních projektů – od obnovy Karlova mostu po ničivé povodni z roku 1892 až po postavení Myslbekovy sochy sv. Václava před budovou Muzea, která se stala jedním ze symbolů Prahy.

Dlouhý a těžký boj

Nás však zajímá především Hlávkovy Nadání, které je v mnoha směrech výjimečné, ať už svým původním rozsahem, tak schopností překonat nástrahy totalitních režimů. Jen těžko se dnes domýšlí, o jak mocnou nadaci by šlo, kdyby vznikla třeba ve Spojených státech či Anglii, kde nebyla nijak porušena právní či majetková kontinuita. Hlávka se samozřejmě obával různých společenských otřesů, proto rozdělil majetek do tří částí: první z nich představoval velkostatek v Lužanech s rozlehlými pozemky, nemovitostmi a zámek, druhou činžovní domy ve Vídni a v Praze, třetí pak cenné papíry uložené především v Zemské bance. Jenže... Dejme již slovo profesorovi Pavlíčkovi: „O první pilíř Nadání přichází již po rozpadu monarchie, kdy cenné papíry uložené v bance ztrácejí svou hodnotu. Další

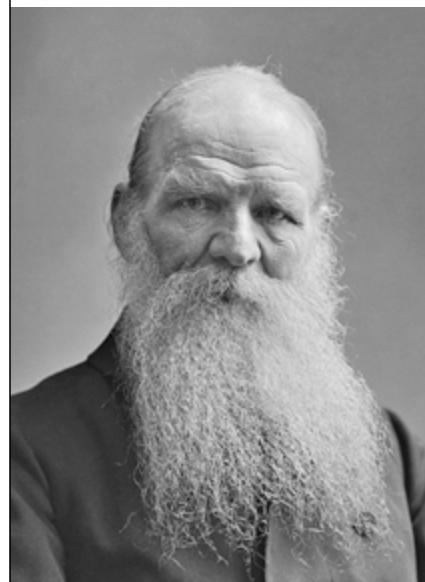
pilíř, tedy velkostatek, je Nadání odejmut v polovině roku 1948, kdy zemědělská půda, lesy, rybníky, hospodářské budovy i stavební parcely Hlávkovy velkostatku převzaly různé státní organizace,“ vypočítává ekonomické ztráty profesor Pavlíček. V dalších letech pak již nastal boj o udržení existence samotného Hlávkovy nadání a uchování poslední části jeho majetku. Zápas to byl dlouhý, náročný a nakonec také úspěšný, byť hlavně v letech 1968 a 1987 byl tlak na zrušení nadace obrovský. Především z ekonomických důvodů, neboť na konci osmdesátých let plynul nadaci jediný příjem z nájemného nadačních domů, které však nestačilo ani

na jejich nutnou údržbu. Po listopadu se situace obrátila, pražské nadační domy i zámek v Lužanech prošly rekonstrukcí a správní radě Nadání se podařilo také zpětně odkoupit část původního lužanského majetku. I díky tomu unikátní Nadání opět slouží svému cíli a vyplácí nadační příspěvky na vědeckou, literární a uměleckou činnost. V loňském roce to bylo více než pět milionů korun.

Lužanská mše

Ale vraťme se zpátky do Lužan, kde jsme naši pouť za Hlávkovým Nadáním začali. K čemu dnes slouží zámek, v němž největší český mecenáš strávil dlouhé půl století a který byl na přelomu 19. a 20. století – byť vzdálen 100 kilometrů od Prahy – jedním z center českých společenských i uměleckých elit? „Zámek funguje jako reprezentativní sídlo Nadání, zasedá tu správní rada Nadání, pořádají se zde konference, semináře či výjezdní zasedání Akademie věd. A také řada slavnostních akcí, ať už je to tradiční mše či každoroční předávání medailí Josefa Hlávky nestorům české vědy a kultury, které se koná 16. listopadu v předvečer státního svátku,“ vypočítává aktivity správcova zámku Hana Kaufnerová. Udržovaná zahrada zámku je také oblíbeným místem, kde se konají svatby. Stejně jako krásná zámecká kaple, která se může honosit unikátní výsadou. Pouze pro ni složil Hlávkův přítel Antonín Dvořák půvabnou, melodicky bohatou Lužanskou mši. A právě ta se v kapli právě rozezní...

V osobním životě byl nejvýznamnější český mecenáš Josef Hlávka velmi skromný.
Foto: Archiv © Nadace Langhans Praha.
www.langhans.cz

JOSEF HLÁVKA (1831–1908), rodák z Přeštice se po studiích na gymnáziu dostal na pražskou polytechniku, později pokračoval ve studiu architektury ve Vídni. Zde také dosáhl svých největších stavitelských úspěchů – jeho stavební firma postavila téměř 150 budov, Hlávka zaměstnával stovky lidí včetně dvaceti architektů. Po nervovém kolapsu v pouhých osmatřiceti letech ochrnul a ocitl se na invalidním vozíku. Po uzdravení vstoupil do politiky (jako člen strany Staročeňů), začal se věnovat veřejným aktivitám a mecenášství. Na začátku 20. století založil nadaci (Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových), která se po jeho smrti stala univerzálním dědicem veškerého jeho majetku.

OD SIROTKA K SIROTKŮM

TEXT: ESTER BEZDĚK

Komorním příběhem se jako červená nit line silný morální étos. Na jeho počátku byl životní entusiasmus a víra ve vlastní schopnosti, které vystřídala životní skromnost. Celý příběh se pak uzavřel činem plným vděčnosti a odpovědnosti.

Doba první republiky otevřela nejen novou kapitolu české státnosti, ale také ukázala sílu svobodného podnikání. Jedním z úspěšných byl také pan Voráček, spolumajitel lahůdkářství, který si díky své pracovitosti a schopnostem mohl postavit i malý činžovní dům. A to přitom vyrůstal jako sirotek a do světa podnikání vstoupil bez rodinné podpory či zázemí. Jenže jeho životní úspěch trval jen krátce. Po válce se k moci dostali komunisté a s podnikáním byl konec. To se neblaze odrazilo na jeho zdraví a pan Voráček o rok později zemřel. Zanechal po sobě jediného syna, kterého brzká otcova smrt citelně zasáhla.

Státu to nenechám

Tehdy dvacetiletý Zdeněk Voráček od té doby už nikdy neslavil své narozeniny. Narodil se totiž 25. února a slavit v den Vítězného února se mu více než přičilo. Smysl života našel ve své práci, uměl výborně anglicky i francouzsky, vyučoval cizí jazyky a tlumočil. A se svou manželkou Evou žil skromným a tichým životem. Když mu po roce 1989 vrátili zpět do rodinného vlastnictví dům, na jeho prodej ani nepomyslel. Peníze nepotřeboval. O osudu svého majetku začal přemýšlet až později, po smrti své ženy. Neměli totiž žádné děti a bez dědice by jejich dům i veškeré životní úspory připadly státu. A to samozřejmě nechtěl dopustit. Proto se pan Voráček rozhodl sepsat závět, v níž většinu svého majetku odkázal SOS dětským vesničkám. A to jako památku na svého otce sirotka, který i přes nepřízeň osudu vybudoval prosperující firmu. A možná také proto, že jemu osud žádné děti nedopřál.

Když závět pomáhá

„Příběh pana Voráčka ukazuje, jak člověk může pomáhat i po své smrti a jak díky závěti ve prospěch nějaké dobročinné organizace může opravdu pomoci tam, kde je třeba. Jenže mnoho lidí o této možnosti ani netuší,“ komentuje poslední důležité rozhodnutí pana Voráčka Jan Gregor, ředitel organizace Za snadné dárcovství, který se rozhodl u nás povědomí o darování ze závěti rozšířit. Zatímco v okolních zemích je sepsání závěti běžným úkonem, v České republice umírá většina lidí, tedy až 90 %, bez řádně sepsané závěti. Ještě menší povědomí je pak o samotné dobročinnosti prostřednictvím darování ze závěti. A právě to chce iniciativa Závět pomáhá změnit. Za jejím vznikem stojí již zmíněná koalice Za snadné dárcovství, která sdružuje několik neziskových organizací, jež společně pracují na rozvoji individuálního dárcovství. Kampaň Závět pomáhá chce v první řadě upozornit na důležitost sepsání závěti. Je to jednoduchá záležitost, která vyjde na necelé dva tisíce korun.

Mít poslední slovo

„Více než závět ve mně rezonuje sousloví poslední vůle. Když totiž závět napíšu, vzdávám se tak možnosti říct svoje poslední slovo a právě k tomuto úkonu se snažíme dodat lidem odvahu,“ říká Jan Gregor a dodává, že možnost darování ze závěti nemusí sloužit jen těm, kteří nemají vlastní potomky a jejichž majetek by připadl státu, jak tomu bylo v případě Zdeňka Voráčka. I když lidé rozdělí většinu svého majetku mezi své nejbližší příbuzné a jen malou část věnují některé z dobročinných organizací, má tento dar velkou hodnotu.

DARUJ COKOLI

TEXT: LIBOR BUDINSKÝ

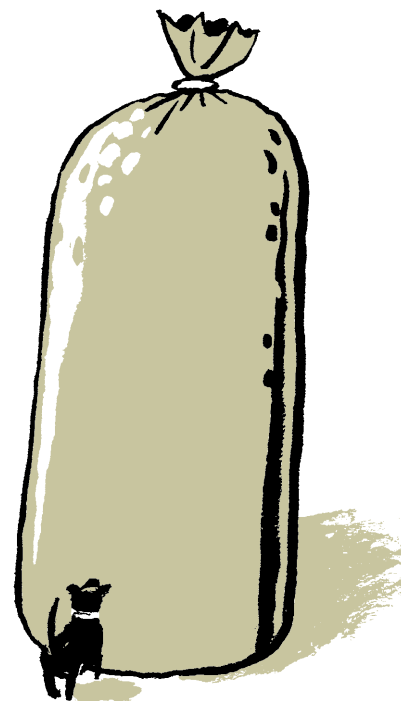
Do bulváru se výroční zprávy nadací obvykle nedostanou. Ale když je s darem spojený unikátní příběh, o publicitu je hned postaráno. Tady je půltucto zpráv, které v minulých letech obletěly svět. Nebo alespoň republiku...

Ať se v klidu vyspí

Nákup 12 milionů sítí za 60 milionů dolarů na první pohled nevypadá jako ideální příklad globální filantropie, ale opak je pravdou. Jedná se totiž o sítě na postel proti moskytům, které byly zakoupeny v rámci kampaně proti malárii v subsaharské Africe z bohatého finančního daru mediálního magnáta Teda Turnera OSN. I díky tomu se podařilo snížit počet úmrtí způsobených malárií na polovinu.

Neházejte děti do popelnic

S kampaní v Popelnici nepřežiju pokračuje v Česku budování babyboxů, které umožňují anonymně odložit nechtěné dítě, a zajistit mu tak nezbytnou péči. Do zakládání babyboxů se pustil novinář a fotograf Ludvík Hess roku 2005, od té doby vzniklo v Česku 74 babyboxů, které již zachránily 174 nechtěných dětí.

Zazobaná čivava

Spousta lidí přispívá na opuštěné pejsky a kočičky, ale Američanka Gail Posnerová si to trochu popletla a většinu svého majetku, tedy v přepočtu nějakých 200 milionů korun, odkázala pouze své čivavě. Zřejmě nejbohatší pes světa tak bude mít svého kuchaře, kadeřníka a bodyguarda.

Antiupír ze Sydney

Každý měsíc daroval krevní plazmu, od osmnácti až do osmdesáti let, celkový počet odběrů se zastavil na čísle 1173. Krev Australana Jamese Harrisona měla unikátní složení a lékaři ji používali při léčbě RH negativních žen, které čekaly RH pozitivní dítě. I díky tomu může být Australan hrdý na to, že jeho krev zachránila tisíce dětí. A jak se k této službě dostal? Ve 14 letech prodělal náročnou operaci, při níž potřeboval spoustu krve. A tak jakmile dosáhl plnoletosti, začal svůj dluh splácet.

Milion z kontejneru

Milion dánských korun našli pracovníci Červeného kříže v kontejneru, který byl připraven na použité oblečení. V první chvíli se domnívali, že šlo o náhodu, ale pak našli i přiložený vzkaz: „Červenému kříži od anonymního dárce. Uspořeno za 40 let!“ Peníze byly použity na hladomor v Somálsku.

Vezměte si ty orgány

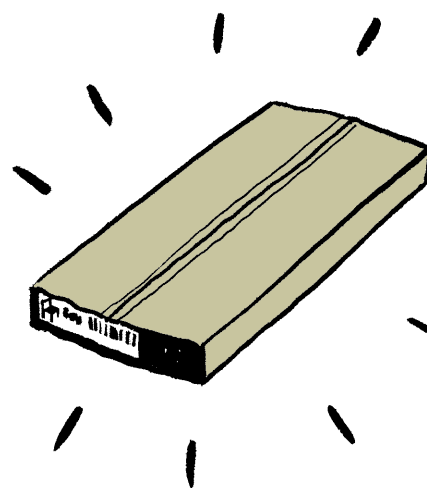
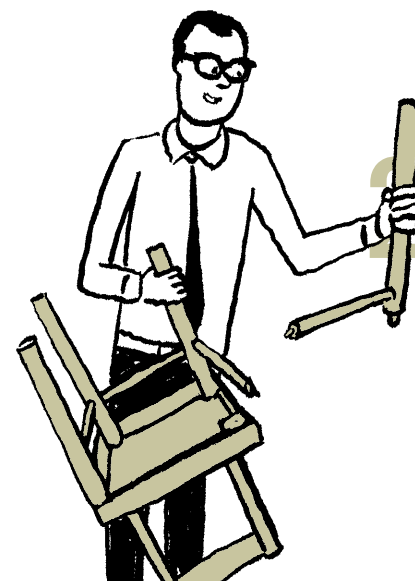
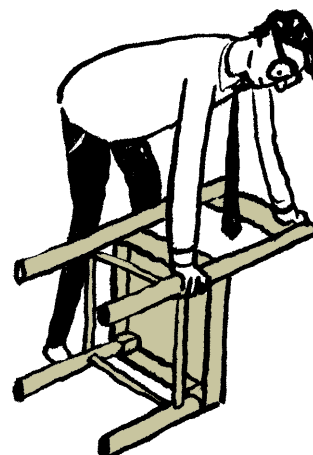
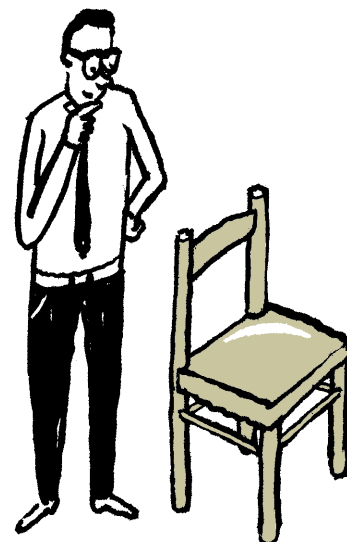
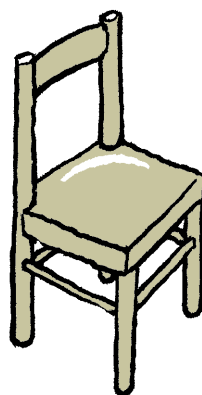
Značně netradiční vyústění měla silniční tragédie na severní Moravě, při níž přišel o život čtrnáctiletý chlapec. Rodina oběti se totiž rozhodla darovat orgány zesnulého hochy na transplantaci, aby jim tato pomoc potřebným alespoň trochu zmírnila jejich žal.

HODNĚ SPOŘIVÝ MILIARDÁŘ

Otec obrovských modrých krabic plných nábytku, které dnes stojí u každého většího města v Evropě, se v poslední dekádě svého života vyšplhal do desítky nejbohatších lidí planety. Přesto se pohádkově bohatý zakladatel švédského kolosu IKEA Ingvar Kamprad (1926–2018) choval velmi šetrně. A zatímco do „povinné výbavy“ běžných miliardářů patří soukromé tryskáče a poslední modely sportovních aut, Kamprad jezdil dvacet let starým Voldem, oblečení nakupoval ve slevách, a když někam letěl, využíval v první řadě nízkonákladové lety. Po celý život bydlel v obyčejném bungalovu a k obědu miloval masové kuličky ze svého obchoďáku. A tak není divu, že když tenhle chlapík s českými kořeny po babičce z Mostecka letos zemřel, zanechal po sobě pořádný balík peněz. Polovinu odkázal svým potomkům, druhou polovinu věnoval na charitu. Z Kamprad Family Foundation se tak rázem stala jedna z nejbohatších neziskovek světa. Aby ne, když jí na účtu přistálo v přepočtu 500 miliard korun.

22

INGVAR

POZITIVNÍ PŘÍKLAD PREZIDENTA

BORIS STREČANSKÝ (1967) vystudoval filozofii a historii na Univerzitě Komenského v Bratislavě a postgraduální studia na Metropolitní univerzitě v Londýně. V roce 2002 společně se dvěma kolegy založil bratislavské Centrum pro filantropii.

Foto: Lujza Stopková

V jakém stavu se nachází slovenská filantropie?

V rozporuplném. V absolutních číslech finanční dárčovství firem i jednotlivců roste, byť růst na straně jednotlivců je intenzivnější. Také počty občanských sdružení narůstají, což je jistě pozitivní. Na druhé straně každá společnost vnímá svůj obraz prostřednictvím příběhů, které přináší média. A protože největší média současné doby jsou ta sociální, pozorují velmi znepokojující nárůst projevu nesnášenlivosti na sociálních sítích. Objevují se útoky na cizince, vznikají organizované skupiny extremistů.

A jaký je její vývoj v posledních 30 letech?

Ekonomický růst přispěl k větší štedrosti jednotlivců, objevují se první náročnější projekty a instituce, které usilují o dlouhodobé investice v oblasti sociálních inovací či sociálního podnikání a investování filantropických prostředků s dopadem.

Je možné najít rozdíly ve srovnání se sousedními zeměmi?

Myslím, že Slovensko se výrazněji nevy-myká dění v dalších zemích Visegrádu.

Je těžké budovat vědomí společenské odpovědnosti ve společnosti, kde byla na 50 let tradice filantropie přerušena?

S touto výzvou stále zápasíme a škody, které udělaly dva totalitní režimy, jsou nedozírné. Kultura zodpovědnosti je v kontextu politického vývoje posledních 30 let stále popelkou. Étos zodpovědnosti není stále in, ale jsem optimista a věřím, že je jen otázkou času, kdy začnou

bohatší lidé hledat způsob, jak využít svůj majetek tak, aby to dávalo smysl.

Je výhodou Slovenska velké procento věřících ve společnosti?

Religiozita je pozitivně spojená s větší mírou pro-sociálního nastavení a dárčovství. Na druhou stranu se mi Slovensko zdá ve srovnání s dalšími zeměmi extrémně uzavřené.

Jak se odráží skutečnost, že prezidentem republiky je filantrop?

Je to pozitivní příklad, který mnoho lidí oceňuje. Andrej Kiska udělal hodně pro to, aby se ostatní lidé mohli zapojit do dárčovství, a uspokojit tak svoji touhu podílet se na něčem smysluplném. Za to mu patří velký vděk a úcta.

A že každý měsíc rozdává svůj plat lidem v nouzi?

Myslím, že toto gesto vnímají jeho příznivci pozitivně a jeho odpůrci negativně.

Za pár týdnů nastává kulaté, sté výročí vzniku Československa. Jak se bude na Slovensku slavit?

Samotné výročí se bude jistě připomínat, mě ale mrzí, že naše politické elity se jen málo věnují přínosu československé republiky pro dozrávání moderního slovenského demokratického národa.

Jakou inspiraci nacházíte v Česku?

Já nacházím v Česku inspiraci v metodičnosti, v racionálním rozvrhu uvažování. Další inspirací je citlivost české veřejnosti na události v jiných zemích, třeba odezva po větrné kalamitě v Tatrách vyvolala velkou vlnu solidarity.

24

UMĚNÍ DAROVAT

THE ART OF GIVING

ČTVRTLETNÍK PRO ROZVOJ
ČESKÉ FILANTROPIE

26 / PODZIM 2018

Vydává Nadace Via, Dělnická 1324/9, 170 00 Praha 7
Redakční rada Jiří Bárta, Martin Brát,
Dagmar Goldmannová, Ivana Janečková,
Miroslav Motejlek, Mikoláš Orlický, Ivan Pavlíček,
Lenka Schönfeldová, Marek Šálek
Šéfredaktor Libor Budinský
Grafická úprava Tomáš Brichcín, Robert V. Novák
Jazyková redakce Martin Brát
Externí spolupráce Naďa Straková, Ester Bezděk
Produkce Kristina Papoušková
Ilustrace Jan Laštovička
Tisk Indigoprint

Pokud se Vám časopis Umění darovat líbí, můžete ho finančně podpořit na www.umenidarovat.cz. Děkujeme.

Vaše náměty a připomínky zasílejte na e-mail: umenidarovat@nadacevia.cz, kde můžete také objednávat zasílání časopisu zcela zdarma.
ISSN 1805-4390, ev. č. MK ČR E 20786
Neprodejné

● ● ●
NADACE VIA

www.nadacevia.cz, www.umenidarovat.cz

**ČASOPIS UMĚNÍ DAROVAT VYCHÁZÍ DÍKY PODPOŘE DONA HAMERA,
VÁCLAVA DEJČMARA, IVANY A TOMÁŠE JANEČKOVÝCH, MARTINA KULÍKA A DALŠÍCH.**